

אייר תשע"ד

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל
המדבר כמקור התשובה
לפרשת במדבר (על פי שיעור של הרב משה ליכטנשטיין)

בַּסִּירִים וְגִדְרָתִי אֶת-גְּדָרָה וְנִתְיַבֹּתֶיךָ לֹא תִמְצָא .ט.
 וְרִדְפָה אֶת-מֵאֲהָבֶיךָ וְלֹא-תִשִּׁיג אֹתָם וּבִקְשָׁתָם וְלֹא
 תִּמְצָא וְאָמְרָה אֲלֶיךָ וְאִשׁוּבָה אֵל-אִישֵׁי הָרְאשׁוֹן כִּי טוֹב
 לִי אִזּוּ מֵעַתָּה .י. וְהִיא לֹא יָדְעָה כִּי אֲנֹכִי נִתַּתִּי לָהּ הַדָּגָן
 וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיֶּצֶהָר וְכִסְף הַרְבִּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשׂוּ לַפֶּעַל .יא.
 לָכֵן אָשׁוּב וְלִקְחָתִי דָגְנִי בְעֵתוֹ וְתִירוֹשֵׁי בְמוֹעֲדוֹ וְהַצִּלְתִּי
 צִמְרֵי וּפְשָׁתֵי לְכִסּוֹת אֶת-עֲרוֹתֶיךָ .יב. וְעַתָּה אֲגַלֶּה אֶת-
 נִבְלָתָה לְעֵינַי מֵאֲהָבֶיךָ וְאִישׁ לֹא-יִצְלִנָּה מִיָּדִי .יג.
 וְהִשְׁבַּתִּי כָל-מְשׁוֹשֵׁה חֲגָה חֲדָשָׁה וְשִׁבַּתָּה וְכָל מוֹעֲדָה .יד.
 וְהִשְׁמַתִּי גִפְנֵה וְתֵאֲנִתָּה אֲשֶׁר אָמְרָה אֲתָנָה הֵמָּה לִי אֲשֶׁר
 נָתַנּוּ-לִי מֵאֲהָבֵי וְשִׁמְתִים לִיעֵר וְאִכְלַתְּם חֵיט הַשָּׂדֶה .טו.
 וּפְקֻדְתִּי עָלֶיךָ אֶת-יָמֵי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר תִּקְטִיר לָהֶם וְתַעַד
 נִזְמָה וְחִלְיָתָה וְתִלְדְּ אַחֲרַי מֵאֲהָבֶיךָ וְאֵתִי שְׂכַחָה נֶאֱמַר-ה'
 טז. לָכֵן הִנֵּה אֲנֹכִי מִפְתִּיחָה וְהַלְכָתֶיךָ הַמִּדְבָּר וְדַבַּרְתִּי עִל-
 לָבָה .יז. וְנִתַּתִּי לָהּ אֶת-כְּרַמֶּיךָ מִשָּׂם וְאֶת-עֲמֻק עֵכוֹר
 לַפְתַּח תִּקְוָה וְעֵנְתָה שָׁמָּה כִּימֵי נְעוּרֶיךָ וְכִיּוֹם עָלוֹתָה
 מֵאֶרֶץ-מִצְרַיִם .יח. וְהִיא בְּיוֹם-הַהוּא נֶאֱמַר-ה' תִּקְרָאִי
 אִישֵׁי וְלֹא-תִקְרָאִי-לִי עוֹד בְּעָלִי .יט. וְהִסְרַתִּי אֶת-שְׂמוֹת
 הַבְּעָלִים מִפִּיָּה וְלֹא-יִזְכְּרוּ עוֹד בְּשִׁמָּם .כ. וְכִרְתִּי לָהֶם
 בְּרִית בְּיוֹם הַהוּא עִם-חֵיט הַשָּׂדֶה וְעִם-עוֹף הַשָּׁמַיִם
 וְרִמָּשׁ הָאֲדָמָה וְקִשְׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֲשַׁבֵּר מִן-הָאָרֶץ
 וְהִשְׁכַּבְתִּים לְבַטָּח .כא. וְאִרְשָׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם וְאִרְשָׁתִּיךָ לִי
 בְּצִדָק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים .כב. וְאִרְשָׁתִּיךָ לִי
 בְּאֵמוּנָה וְיָדַעְתָּ אֶת-ה'.

הקשר לפרשה

הזיקה הישירה שבין פרשת במדבר להפטרות נמצא בפסוק הפתיחה המדבר על מנין בני ישראל ובפסוקי הסיום המדברים על המדבר כמקום של תקווה וחיודש הזיקה שבין ישראל לאביהם שבשמים. אבל, מלבד העובדה שישנם פסוקים המאזכרים את פרשת השבוע, ישנו קשר עמוק ומערכתי יותר בין נחמתו

כידוע מרובים המנהגים לגבי קביעת ההפטרות. בדרך כלל אנו מבחינים בין מנהג האשכנזים למנהג הספרדים ולמנהג התימנים, אבל יש עוד מנהגים רבים, ומהם שכבר עברו מן העולם המעשי, ונזכרים רק בחומשים ובמחזורים ישנים או בכתבי יד. במצורף לערך "הפטרות" באנציקלופדיה תלמודית, הובאה רשימת ההפטרות לכל שבתות השנה לפי המקורות והמנהגים. עיון ברשימה זו מגלה, שאין לך שבת שאין לגביה מנהגים שונים בקביעת ההפטרות, ויש שבת שרבים המנהגים ויש שמועטים. יש וההבדל גדול הוא וקהילות שונות מפטירות בנביאים שונים, ויש שמצומצם הוא והחילוק הוא בפסוקי החתימה או הסיום. אבל יש רק שבת אחת בשנה שכל ישראל מתאחדים בקביעת הפטרות והיא שבת פרשת במדבר. אם נזכור כי פרשת במדבר כמעט תמיד נקראת בשבת שקודם חג שבועות, חג מתן תורה, כי אז יהיה בזה, כאילו, ביטוי מחודש לאשר אירע אז במדבר קודם מתן תורה, שהתאחדו כל ישראל להיות יחדיו כאיש אחד בלב אחד (ראה מכילתא עה"כ "ויחן שם ישראל נגד ההר", שמות, י"ט, א).

1. הפטרות השבוע לקוחה מספר הושע (הושע ב, א-כב):

א וְהִיא מִסְפַּר בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא-יִמָּד וְלֹא יִסְפַּר וְהִיא בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר-יֵאמַר לָהֶם לֹא-עָמִי אַתֶּם יֵאמַר לָהֶם בְּנֵי אֵל-חֵי .ב. וְנִקְבְּצוּ בְנֵי-יְהוּדָה וּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל יַחְדוֹ וְשָׁמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן-הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם יִזְרְעָל .ג. אֲמָרוּ לְאַחִיכֶם עָמִי וְלְאַחֹתֵיכֶם רַחֲמָה .ד. רִיבוּ בְּאֵמְכֶם רִיבוּ כִּי-הִיא לֹא אֲשֶׁתִּי וְאֲנֹכִי לֹא אִישָׁה וְתִסַּר זְנוּנִיָּה מִפְּנֵי וְנִאֲפֹפִיָּה מִבֵּין שְׂדֵיָה .ה. פֶּן-אִפְשִׁיטָנָה עֲרֻמָּה וְהַצְגִּיתִי כְּיוֹם הַגְּלָה וְשִׁמְתִי כַּמִּדְבָּר וְשִׁתָּה כְּאָרֶץ צִיָּה וְהַמְתִּיָּה בְּצִמָּה .ו. וְאֶת-בְּנֵיָה לֹא אֲרַחֵם כִּי-בְנֵי זְנוּנִים הֵמָּה .ז. כִּי זָנְתָה אִמָּם הַבִּישָׁה הַזֹּרְתָם כִּי אָמְרָה אֲלֶיךָ אַחֲרַי מֵאֲהָבֵי נִתְּנִי לַחֲמִי וּמִיָּמִי צִמְרֵי וּפְשָׁתִי שְׂמָנִי וְשִׁקּוּנִי .ח. לָכֵן הִנְנִי-שָׂדֶה אֶת-דִּרְכְּךָ

לחייהם. הפסוקים בתורה נרשמים אצלם כידע אינטלקטואלי ולא הופכים להיות מציאות תודעתית בעלת השלכות קיומיות.

על מנת לשבר את האוון, ולעורר למחשבה, מציע הרב ליכטנשטיין, לחשוב על מצבנו אנו כיום במדינת ישראל. ברור גם לנו שהתורה מדברת על שכר ועונש הכולל את עונש הגלות וכולנו אומרים פרשה שנייה של קריאת שמע, על כל אזהרותיה בדבר הגלות. עם זה, רבים מאד, אם לא רוב מנין ורוב בנין של הציונות הדתית, חיים בתודעה יום-יומית שכלל אינה לוקחת בחשבון את אופציית הגלות כעומדת לרשות ההשגחה. אינטלקטואלית, נודה שאפשרות כזאת לא ניתנת לשליחה, אך היא איננה מחלחלת לתודעתנו הקיומית. אנחנו מוכנים לדבר על עליות ומורדות בתהליך ההיסטורי של היאחזותנו בארץ, אך לא מעבר לכך. כזה, אומר הרב ליכטנשטיין, היה מצבם של ישראל בתקופת השופטים ובתחילת ימי בית ראשון. אף הם לא ראו את חרב הגלות והחורבן כמנפנת מעל לראשם.

בנקודה זו, צריך לראות את המהפך שפרק א' בספר הושע מחולל. לפתע, קם נביא ואינו מסתפק באזהרה על העליות ומורדות הרגילים אלא מדבר על הפרת ברית ושבירת הכלים שתסתיים בנתק מוחלט. דימוי הזונה וההכרזה ש"זנה תזנה הארץ מאחרי ד' " ודבר הנבואה "והשבתי ממלכות בית ישראל" יוצרים מציאות חדשה. הנבואה מסתיימת בקביעה "כי אתם לא עמי ואנכי לא אהיה לכם". לא פחות ולא יותר.

על מנת להבהיר את הזעזוע שדבריו אמורים לגרום, נחזור ונדקק למשל מתקופתנו. הבה ונשער בנפשנו את הזעזוע, הזעם, התסכול והבלבול שיהיו בציבור הדתי-לאומי אם מחר בבקר יקום מנהיג רוחני מוכר ומקובל על הציבור ויאמר דברים מסגנונו של הושע, ובמקום האופטימיות הבסיסית המלווה את המפעל הציוני ידבר על "והשבתי ממלכות בית ישראל".

זה הוא מצבם של ישראל בזמן הושע. הם ודאי ידעו שמלכות ישראל מתנהלת שלא על פי התורה והמצווה וגם ידעו שישנן הרבה בעיות דתיות בקרב הציבור אך הם מיאנו להאמין שהדבר יטרוף את כלל המפעל. ובל נשכח, שהם חיו במציאות שטרם היתה גלות וחורבן ואין הם מכירים את הגלות כעובדה היסטורית שכבר התרחשה בעבר. אם ניזכר בנבואותיו של ירמיהו בהמשך, המנסה להחדיר לתודעת בני זמנו את החורבן כאפשרות ריאלית ע"י גיוס חורבן שילה כתקדים¹, נבין

של הושע לישראל בתקופתו לבין מחנה ישראל במדבר, ואת הקשר הזה ננסה לבחון בשיעור בעקבות שיעורו של הרב משה ליכטנשטיין מראשי ישיבת הר עציון.

להבנת קשר זה בין ההפטרה לפרשה, יש לבחון את דברי הושע בהקשרם, שהרי הפטרתנו היא פרק ב' בספר והיא באה כתגובה לפרק א' שהיא נבואת תוכחה.

ספר הושע פותח בנבואת תוכחה שהיא תחילת נבואתו לישראל. לאמתו של דבר, אין זו רק תחילת נבואתו אלא תחילת הנביאים האחרונים. כבר חז"ל עמדו על כך, לאור רשימות המלכים שבראשי הספרים, ש"ארבעה נביאים נתנבאו בפרק אחד" ונתנו להושע את הבכורה מבין הארבעה

2. מסכת בבא בתרא יד ע"ב:

"מכדי הושע קדים דכתיב תחלת דבר ה' בהושע, וכי עם הושע דבר תחלה? והלא ממשה ועד הושע כמה נביאים היו? וא"ר יוחנן שהיה תחלה לארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק, ואלו הן הושע וישעיה עמוס ומיכה".

לענייננו, אין זה כה משנה מי קדם למי בשנה זו או אחרת אלא עצם הקביעה שהושע הוא מן הקבוצה המתחילה את מהלך הנבואה המאפיין את הנביאים האחרונים. בהקשר זה, חשוב להעיר על נקודה אחת מרכזית, והיא שהנביאים האחרונים מציגים קו שונה לגמרי כלפי העם מזו שהכרנו עד עתה. אם ניקח את ספר שופטים ונבחן את ההיסטוריוגרפיה שלו, אזי נגלה שיש זיקה ישירה בין מעשי העם, ומחויבותם לקב"ה לבין הקורות אותם. המדיניות של חטא ועונש המכוונת את גורלם נמסרת לנו ע"י נביא בתחילת הספר (שופטים ב') והיא מיושמת לכל אורכו. מחזורים מתחלפים של חטא ושעבוד, זעקה לד' ותשועה מאפיינים את הספר וחוזרים על עצמם. אולם, חשוב לשים לב שכל התהפוכות העוברות על ישראל באותם שנים הם במסגרת גבולות גזרה מאד מסויימים. העליות אינן מביאים אותם לגבהי מרומים רוחניים והיסטוריים אך גם הירידות אינן מושרשות וברות קיימא. בהתחלף המצב ובהיעשות תשובה, הכל חוזר למקומו וישראל נושעים. במלים אחרות, מדובר בלחץ מקומי שאינו מאיים על מכלול הקיום ההיסטורי והמדינית שלהם. אחיזתם בארץ והיכולת להתאושש ולחזור לנקודת הפתיחה קיימת לאורך הדרך. גלות ועזיבת הארץ אינן אופציות המאיימות על ישראל בתקופה זו, והאפשרות של "וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה" איננה שוכנת בתודעה של עם ישראל כאפשרות ריאלית. גם לא נמצא את הנביאים ו/או השופטים המופיעים מדי פעם מנפנים באיום הגלות.

אמנם, ידוע להם שהתורה מדברת על גלות כעונש של הפרת הברית וחורבן טוטלי של הארץ אך אין היא נתפסת בעיני ישראל של אותם דורות כאפשרות הנוגעת

¹ "כי לכו נא אל מקומי אשר בשילו אשר שכנתי שמי שם בראשונה וראו את אשר עשיתי לו מפני רעת עמי ישראל" (ירמיהו ז, יב).

**דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אָנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה."
4. וְכִבֵּר עִמָּד עַל כַּךְ הִרְמַבִּין שָׁם:**

"אחר שהבטיח את הבנים שיבואו אל הארץ, השלים להם תורת הקרבנות שיקריבו נסכים בבואם לארץ. ואולי היה זה עתה, לנחמם ולהבטיחם, כי היו נואשים לאמר, מי יודע מה יהיה לאורך ימים לסוף ארבעים שנה, ואם יחטאו גם הבנים, ולכן ראה הקב"ה לנחמם, כי בצוותא אותם במצות הארץ הבטיחם שגלוי לפניו שיבאו ויירשו אותה."

בין הושע לחומש במדבר

אם נסכם את דברינו עד עתה, נוכל לומר שתחילת נבואתו של הושע נועדה לנפץ את השאננות הקיומית של ישראל ע"י החדרת המסר של הקשה והכואב של "לא עמי אתם" כתגובה על חטאייהם. בעקבות זאת, נדרשת נבואת נחמה שתעיד על הקשר הנצחי שבין ישראל לאביהם שבשמים ועל אהבת הקדומים שלעולם תהיה בבסיס מערכת יחסיהם ("וארשתוך לי לעולם"). בכך דומים דבריו למהלך הרוחני השזור לאורך ספר במדבר וחיי ישראל במדבר, ועל כן ניתן לומר שההפטרה איננה רק לפרשת במדבר אלא לכלל השתלשלות העניינים בספר במדבר.

הדברים הללו מצביעים על הכיוון הכללי של הנבואה, אך לא די בכך ועלינו להתבונן בדבריו של הושע על מנת להבין את הדרך שהוא מציע לתיקון מערכת היחסים. בהקשר זה, ניתן לראות ניצול מסיבי של מטאפורת המדבר ע"י הנביא. הבעיה שהוא מזהה אצל ישראל היא שהחטא מושרש בעומק הווייתם. אין זה דבר מקרי או מזדמן - שהרי לו היה מדובר בתופעה מקרית, לא היתה תגובת נתק מצד הקב"ה - אלא מושרש בעומק נשמתם. ההפטרה מציגה את החטא כמורשת אמהית

5. הושע ב' ד-ז:

**"רִיבו בְּאֶמְכֶם רִיבו כִּי הִיא לֹא אִשְׁתִּי וְאֲנֹכִי לֹא אִישׁ
וְתִסַּר זְנוּנִיָּה מִפְּנֵיהָ וְנֶאֱפֹנְפִיהָ מִבֵּין שִׁדְיָהּ... כִּי זָנְתָה
אִמָּם הַבִּישָׁה הַזֹּרְתָם כִּי אִמְרָה אֶלְכָה אַחֲרֵי מְאֵהָבִי נִתְּנִי
לְחָמִי וּמִימֵי צְמָרִי וּפְשָׁתִי שָׁמְנִי וְשִׁקְוִי."**

העבודה זרה והנהנתנות העומדים בבסיס חטאייהם הם כמו אם להם. אין צורך להרחיב על כך שאת יחסו הראשון לעולם ולחיים מקבל האדם מידי אמו, ולא בכדי אנו משתמשים במטאפורה של חלב האם לציון ערכים המושרשים אצל האדם באופן הקמאי ביותר. על תכונות יסודיות בנשמת האדם, אנו נוהגים לומר שהוא ינק אותם יחד עם חלב אמו, כי הם מובנים אצלו בעומק הנשמה. הלימוד האינטלקטואלי המסודר יבוא מאוחר יותר, והוא מיוחס בדרך כלל בהלכה לאב, ואילו תורת האם מציינת את המנהג וההנהגה הטבועים בעומק

כמה קשה הדבר לבני דורו של הושע שלא מכירים בחורבן קודם.
נחמה לאיזון

והנה, ישראל לא נוסו מעולם בגלות ובתחושת נתק כה גדולה מהקב"ה והם עלולים להגיע בעקבות נבואת תוכחה כזו לייאוש ולתחושה שאין דרך חזרה. לכן, הדבר הדחוף ביותר העומד בפני הושע לאחר המסר הקשה של פרק א' הוא לאזן את זה בנבואת נחמה, המבהירה שהנתק לא יהיה לעולמים ושלא לנצח יזנח ד'. גם אם בפרק א' נאמר לישראל שהם יהיו בבחינת לא-עמי ולא רוחמה, הרי שפרק ב' מבהיר ומבשר שבהמשך הדרך המציאות תחזור לקדמותה וישראל יזכו לשוב ולהתקרב לקב"ה:

**"וְהָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יֹאמַר לְהֵם לֹא עָמִי אַתֶּם יֹאמַר לְהֵם
בְּנֵי אֵל חַי... אִמְרוּ לְאַחֵיכֶם עָמִי וְלְאַחֹתֵיכֶם רַחֲמָה."**

בכך, דומה המציאות בזמן הנביאים לנעשה בספר במדבר. אף כאן, ניתן לראות שלבים שונים ביחסי ישראל והקב"ה. בפרשת במדבר, מתגלה לעינינו עולם אידיאלי, בו העם חונה מסביב למשכן אהל מועד, כשכל המחנה מאורגן על טהרת הקדש. המשכן נוסע אתם ושוכן בקרבם. בשבוע הבא, בפרשת נשא כבר יתגלו בקיעים ראשונים; התורה כבר רואה צורך להזהיר על גזל הגר, סוטה וזניח. אלה מעידים על חברה שבה החזק מתנכל לחלש, התפוררות מערכות היחסים האישיים כשמעילה ובגידה מחליפים את האמון וההדדיות, וקדושת המחנה נפגמת. כל זה עדיין בר-תיקון ועל כן גם ניתנות המצוות המתייחסות לכך.

אולם, בהמשך הספר, יגיעו חטאי קברות התאוה והמרגלים ומערכת היחסים בין ישראל לאביהם שבשמים תתפורר לחלוטין. הקב"ה יבקש להשמיד את העם, ואף כשיתרצה, גזירת הכליה במדבר בשעתה, והגלות והחורבן כבכיה לדורות בהמשך ההיסטוריה היהודית, יבואו לעולם.

גם כאן, קיים צורך דחוף לנחם את העם לאחר גזירת המרגלים ולעודדם שיש להם עתיד ושהקב"ה לא זנח אותם לעולמים. לכן, בעקבות גזירת המרגלים, התורה פותחת בשורת מצוות המצביעה על כך שיש להם עתיד. ראשית, היא מצווה על שעיר חטאת, הבאה להראות שאף על העבירות החמורות ביותר הפוגעות בכלל התשתית הדתית ניתן להתכפר. שנית, התורה מצווה גם על מצוות נסכים וחלה, הבנויות על ההנחה שישראל יכנסו לארץ

3. במדבר ט"ו א' י"ח:

**"דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תֵבֹאוּ אֶל אֶרֶץ
מוֹשְׁבֵיתֵכֶם אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם..."**

והאמיתיים ואיננו הולך שולל אחרי מקסמי שווא של אופנה והנאה אלא דואג לקיומו באופן ראוי בלבד.

5. ומסכם הרב ליכטנשטיין ואומר:

המשמעות הרוחנית של המדבר היא יצירת התחלה חדשה והתנערות מן העבר הבלתי ניתן לתיקון, מחד, ומאידך היא גם קובעת מסר שהתחלה זו תתמקד בדברים הראויים לקיום האדם ולא ברדיפה אחר דברים המסיטים אותו מחיים ראויים. הבעיות הללו הטרידו את דורו של הושע ואת דור המדבר, ומן הראוי שאף אנו ניקח אותם בחשבון.

וארשתיך לי לעולם

ולסיום, יש לעמוד על דברי הסיום של הושע המדבר על וארשתיך לי לעולם, דהיינו הזיקה הנצחית שבין ישראל למקום. במידה ומדובר על מערכת יחסים שבעומק הנשמה, אזי גם הליכה למדבר איננה מפיגה אותה. שני בני זוג שאהבתם מבוססת על הנאה הדדית, לא יוכלו להחזיק מעמד אם אין ההנאה אפשרית. אם החשבון הוא ההנאה והרווח, אזי יאמר כל אחד לעצמו שראוי לעזוב את השני כי אין עוד רווח, וכפי שישראל אכן אומרים בפסוקים הקודמים "אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה". מובן, שעל כך אין מבססים מערכת יחסים ראויה.

ואולם, אם באהבה אמיתית עסקינן, גם אם אחד מבני הזוג נמצא בבית האסורים או במדבר, אין הדבר מפריע לזיקה הקיומית והנצחית שביניהם. סיום ההפטרה מבטיח שישראל ישובו לקב"ה בדרך זו היוצרת קשר של קיימא שאינו ניתן לניתוק ולא עבור הרווח של הטובה החולפת.

ומסביר הרב שביב את דברי הנביא הושע על ההולכה המחודשת שעתיד ה' להוליך את כנסת ישראל למדבר, באופן הבא:

כידוע מבחינת ההיסטוריה של עם ישראל, המדבר היא תקופת החיזור שקודם החיים המשותפים. וכידוע בספר מבדבר יסופר על שעבר על ישראל במדבר, על טענות ומענות, מסה ומריבה, מתאוננים ומרגלים. אבל המדבר הוא המקום בו, כביכול, שוטטו הם יחד תוך גילויי אהבה וחיבה. הלוא כך קורא ירמיה בשם ה', כמזכיר: "זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" (בי, ב). כלומר כל הנפילות של תקופת המדבר, הן תמונות של חיי שעה, ואילו מפרספקטיבה רחבה יותר, מקבלת תקופת המדבר את צביונה הנכון, זה שנחקק בנפש האומה.

ציון היא בית חיינו, ובארץ ישראל אמורים הדוד והרעיה; הקב"ה וכנסת ישראל, לבנות, כאילו יחד, את הבית המשותף. משנכנסו ישראל לארץ נתמסדו החיים

האישיות. זהו מצב החטא שהושע מזהה אצל ישראל, ועל כן אין הוא רואה פתרון אלא לחזור לנקודת ההתחלה הכי בסיסית ולהתחיל הכל מחדש "טבולה ראסא" (*tabula rasa*):

"פן אפשיטנה ערמה והצגתייה כיום הגלדה ושמתיה כמדבר ושתה כארץ ציה והמתיה בצמא."

בהקשר זה, חשוב לשים לב למדבר. המדבר הוא מקום של התחלות חדשות, שבו עברו של האדם מחייו בשוב איננו עוד רלבנטי, ועליו להתחיל הכל מחדש. במציאות של תשובה שבו העבר באופן בסיסי בסדר אך טעון תיקון קלים, אין צורך במדבר אך במקום שכל העבר מושחת ושקוע בחטא, המהלך הנדרש לתיקון הוא יציאה ממסלול החיים הרגיל והליכה למדבר. נקודה זו חוזרת על עצמה לקראת סוף ההפטרה, אך בנימה חיובית הרבה יותר, ותוך כדי קשור ישיר לפרשה:

"לכן הנה אנכי מפתיה והלכתיה המדבר ודברתי על לבה. ונתתי לה את פרמיה משם ואת עמק עכור לפתח תקוה ונתתה שמה כימי נעוריה וכיום עלתה מארץ מצרים."

משמעות המדבר כמקום התשובה קשורה אף לנקודה נוספת שהנביא מעלה והיא יסוד החטא. שני חטאים מרכזיים חטאו ישראל במדבר, בעגל ובמרגלים. אין הם עשויים מעור אחד. חטא העגל הינו חטא של עבודה זרה הנגרם כתוצאה מאיבוד עשתונות והצורך להרגיש את נוכחותו של כוח על-טבעי הנמצא במגע עמו. יסוד חטא המרגלים, לעומת זאת, איננו עבודה רוחנית מוטעית ומעוותת אלא ספוק היצרים והתאוות. הנהנתנות והרצון לחיים ללא מאמץ עומדים בשורש החטא ועל כן פרשת המרגלים סמוכה לקברות התאוה והמשך ישיר של הנעשה בה. שתי התבניות הללו של חטא חוזרות על עצמן לאורך התנ"ך. פעמים רבות הנביאים יוכיחו את ישראל על עבודה זרה ובהרבה מקרים אחרים יתלונו על נהנתנות חסרת מעצורים. תוכחתו של הושע בהפטרה שייכת לקבוצה השניה, כשההליכה אחרי עבודה זרה נעשית למטרות הנאה ורווח ולא מתוך שכנוע רוחני או דתי.

ההליכה למדבר נועדה להתמודד עם בעיה זו. מחד, המדבר יגלה את אפסות העבודה זרה שישראל נשבו בקסמיה, שהרי במדבר הצחיח רק הקב"ה יוכל לכלכלם והעבודה זרה תתגלה במערומיה. ואכן, התורה בפרשת עקב ודוד המלך בתהלים מדגישים את גדלותו של הבורא המסוגל "לערוד שלחן במדבר" ולספק את צרכיהם. ברם, נדמה שהחזרה למדבר איננה באה רק על מנת שהקב"ה יוכל לנצח בתחרות ולהדגים את גדלותו אלא יש בה מסר עקרוני המתמודד עם שורש החטא והוא הפניית העורף לעולם הנהנתנות. בעולם המדבר, האדם מסתפק במועט, מנצל את הטבע לצרכיו הבסיסיים

טבעו של עולם, שתקופת אירוסין אי אפשר לחזור אליה. זכרונה ממלא את הנפש, זכרונות שצובטים את הלב בהמייה ובגעגועים, אבל געגועים שאי אפשר לממשם. באה נבואתו של הושע ללמד, כי שלא כיחסי בעל ואישה יחסי הקב"ה וכנסת ישראל. הם, אפשר להם לחדש נעוריהם ולחדש בריתם כאשר בראשונה, ולהפוך את החד פעמי הראשוני לחזיון מתמיד בחייהם - "וארשתיד לי לעולם".

המשותפים, וכדרכם של חיים ממוסדים מתרחשות תקלות ומשתבשים היחסים. ויש וכל כך משתבשים עד כדי פירוד וניכור: "כי היא לא אשתי ואנכי לא אישה". או אז יש ונזכרים באותה תקופת ראשית של חסד נעורים ואהבת כלולות (שאף שהיו גם בהם מעקשים ומריבות, הרי שבמרוצת השנים נזכרת רק התמונה הכללית שטופת האהבה).